

ИЗБОРНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ПРЕДМЕТ: ИЗВЕШТАЈ ЗА ИЗБОР КАНДИДАТА У ЗВАЊЕ И НА РАДНО МЕСТО
ВАНРЕДНОГ ПРОФЕСОРА ЗА УЖУ НАУЧНУ ОБЛАСТ АРАБИСТИКА,
ПРЕДМЕТ АРАПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

На седници Изборног већа Филолошког факултета Универзитета у Београду која је одржана 21. марта 2024. године, бр. Одлуке 936/1, изабрани смо у Комисију за избор у звање и на радно место једног ванредног професора за ужу научну област Арабистика, предмет Арапски језик и књижевност.

Након увида у конкурсни материјал, част нам је да Изборном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ

На конкурс који је објављен у листу *Послови* Националне службе за запошљавање бр. 1086, од 3. априла 2024. године за звање и радно место ванредног професора за ужу научну област Арабистика, предмет Арапски језик и књижевност, пријавила се једна кандидаткиња – др Драгана Ђорђевић, доцент за ужу научну област Арабистика, предмет Арапски језик и књижевност на Катедри за оријенталистику Филолошког факултета Универзитета у Београду.

Уз пријаву на конкурс кандидаткиња је приложила одговарајућу документацију: оверену фотокопију дипломе о стеченом високом образовању и стручном називу дипломирани филолог арапског језика и књижевности, оверену фотокопију дипломе о стеченом називу магистра филолошких наука, оверену фотокопију дипломе о стеченом називу доктора филолошких наука, оверену фотокопију Извода из матичне књиге рођених, оверену фотокопију Извода из држављанства, потписану изјаву о Изворности (Образац 5), изводе из анкета са оценом педагошког рада из претходног изборног периода, биографију, списак радова и радове.

Биографија др Драгане Ђорђевић

Др Драгана Ђорђевић (Београд) уписала је Групу за арапски језик и књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду 1991, а дипломирала 1995. године са просечном оценом 9.20. На матичном факултету и групи ради од октобра 1998. године по уговору о делу, а од 1. марта 1999. у звању асистента-приправника. Магистрирала је 2001. године на Филолошком факултету у Београду са темом *Систем граматичког члана у семитским, алтајским и индоевропским језицима (контрастивна и компаратистичка анализа)*. Децембра 2002. године изабрана је у звање асистента. Године 2014. одбранила је докторску дисертацију *Спортска терминологија у стандардном арапском језику* на Филолошком факултету у Београду. У звање доцента први пут је изабрана априла 2015. У исто звање поново је изабрана 22. септембра 2020. године.

Библиографија објављених научних радова др Драгана Ђорђевић од првог избора у звање доцента

У периоду од првог избора у звање доцента за ужу научну област Арабистика на Филолошком факултету Универзитета у Београду, др Драгана Ђорђевић објавила је шеснаест радова и једну монографију. Комисија је закључила да су сви научни радови и монографија из уже научне области Арабистика и предмета за који се бира – Арапски језик и књижевност:

1. Džahizovi stavovi o prevodenju u *Knjizi o životinjama* / Dragana Đorđević // *Komunikacija i kultura* online. – Godina VI, broj 6, 2015. – Str. 202–222. <http://www.komunikacijaiikultura.org/index.php/kk/article/view/73/44> **M23**

Рад „Џахизови ставови о превођењу у *Књизи о животињама*” представља допринос проучавању историје теоријских ставова према превођењу, усвајању страних језика и саме историје превођења код Арапа (и у свету). У овом раду се врши анализа ставова које је о превођењу изнео арапски средњовековни прозни писац Џахиз (776-868) у свом чувеном делу *Књига о животињама* (*Kitāb al-ḥayawān*) из транслатолошке и шире лингвистичке перспективе. Рашчлањивањем свих сегмената овог текста у којима се Џахиз осврнуо на превођење, у раду се запажа да је аутор идентификовао и описао нека од централних питања савремене теорије превођења, као што су преводивост и еквиваленција (квалитативна и квантитативна), језичке и ванјезичке преводачке компетенције, језичка интерференција, ауторство аутора и ауторство преводиоца. Анализирајући начин на који је Џахиз сагледао потенцијалну проблематику превођења арапске поезије, филозофских и верских текстова, који су били у његовом фокусу, указује се на то да се, иако није дефинисао нити термилошки одредио већину преводачких питања којима се бавио, иако није утицао на стварање одређеног правца или школе проучавања и/или практиковања превођења, у његовим промишљањима могу наћи вредна запажања из историјске, али и савремене перспективе која завређују даљу истраживачку пажњу. У овом раду се указује и на то да се његови ставови, чак и они у којима је исказао извесне контрадикторности (на пример, да је еквиваленција неостварива, а да опет превођење књига „чува достигнућа боље од здања и поезије”), не могу сагледавати одвојено од епохе у којој је живео, од његових верско-филозофских уверења, као и од његових искустава рецепције превода на које се осврнуо, а који су се у том периоду још карактерисали знатним степеном дословности и језичких мањкавости пошто већини преводаца арапски није био матерњи језик.

2. *Arapaska kultura u posrednom prevodu: primer romana Devojke iz Rijada* / Dragana M. Đorđević // *Kulture u prevodu: tematski zbornik u 4 knjige* (ур. А. Вранеш и Љ. Марковић), 2015. – Knj. 2. – Str. 107–122. **M63**

Рад „Арапска култура у посредном преводу: пример романа *Девојке из Ријада*” бави се проблемом културне транспозиције у преводима арапске књижевности преко језика посредника на примеру романа Раџе ел Сани, саудијске књижевнице млађе генерације који је, иако изворно написан на арапском, у Србији доживео превод са свог енглеског превода. Моделирањем посредног превођења као ИЈ1 – ЦЈ1/ИЈ2 – ЦЈ2, где ИЈ1 представља изворни језик – арапски, ЦЈ1/ИЈ2 – циљни језик 1 – енглески, који у овом случају постаје и изворни језик 2, и ЦЈ2 као циљни језик 2, у овом случају српски, у раду се анализирају које су од могућих преводачких техника коришћене у преводу на српски језик (егзотизација, културно позајмљивање, културна трансплантација и калкирање) код преношења интенција културноспецифичних појмова, махом имена и назива, бројних изрека и фраза, као и начини

адаптације арапских властитих имена, уз поређење са оригиналним арапским текстом и промишљање другачијих могућих решења. Анализом се указује на то да је приликом превођења овог конкретног романа дошло до појаве не само (очекиваног) језичког трансфера са енглеског, већ и додатног трансфера какав се у непосредним преводима не јавља, а то је трансфер преводачких поступака који се у анализираном преводу очитује као изразита употреба егзотизације, културне трансплантације, калкирања или комбинације наведених техника, с једне стране, а изразити мањак културног позајмљивања пропраћеног паратекстуалним садржајима, с друге.

3. Tarğamat al-'adab al-ğazā'iriyy 'ilā al-luğa al-şrbiyya min 1989 ḥattā 2012 / Drāğānā Ğürğiftiṣ // Dirāsāt fī al-tarğama wa taḥlīl al-ḥiṭāb. – Godina I, br. 1, april 2016. – Str. 22–56.

M33

Радам „Превођење алжирске књижевности на српски језик од 1989. до 2012. године даје се допринос проучавању статуса алжирско-српских књижевних веза као и рецепцији преводне алжирске књижевности у Србији у оквиру ширег оквира превођења арапске књижевности на српски језик у том периоду. Уз детаљан пресек стања преводачких активности целокупне арапске књижевности, као и околности у којима се преводиоци образују и раде, у раду се скреће пажња на изузетно слабу заступљеност магрепске књижевности уопште (алжирске, мароканске, туниске), како у преводима, тако и последично у проучавањима, те на чињеницу да се до краја проучаваног периода није појавио ниједан наслов који је преведен непосредно са арапског језика. Уочава се и то да у преводима предњачи франкофона алжирска и уопштено магрепска књижевност која се неретко и не препознаје као арапска књижевност француског језичког израза упркос својој тематској и стилској смештености на том простору, као и уопштено националној припадности или пореклу својих аутора. У раду се указује и на изразити недостатак пропратних паратекстуалних садржаја, особито предговора и поговора преводаца, који би помогли бољој рецепцији преведеног књижевног дела.

4. Banalizacija sportske terminologije u arapskom publicističkom funkcionalnom stilu / Dragana Đorđević // U carstvu reči – jezici i kulture: Zbornik u čast prof. dr Jovanu Đukanoviću povodom 85. rođendana: zbornik radova / Jelena Kostić Tomović et al. (ur.). – Beograd: Filološki fakultet, FOCUS – Forum za interkulturnu komunikaciju, 2016. – Str. 212–225. <http://www.komunikacijaiakultura.org/E-books/U%20carstvu%20reci.pdf>

M45

Рад „Банализација спортске терминологије у арапском публицистичком функционалном стилу” представља продужетак истраживања којима се др Драгана Ђорђевић бавила у оквиру своје докторске дисертације и разматра лексичко-терминолошка својства писаних текстова арапског спортског информативног и аналитичког подстила и њихово специфично језичко раслојавање које се испољава у виду присуства слоја формалне терминологије, слоја граничне терминологије и слоја неформалне терминологије са колоквијализмима. Анализом бројних релевантних примера ексцерпираних из обимног корпуса, уочава се да до појаве терминолошких варијетета долази као последица социолингвистичког феномена лексичке/терминолошке банализације, то јест употребе стручне спортске терминологије ван специјализованог научног и стручног контекста, при чему новинари прилагођавају лексичко-терминолошку употребу неекспертској публици. То се чини а) учесталим скраћивањем формалне терминологије настале композицијом у ширем смислу; б) избором из „техничког” вокабулара и сужавањем обима коришћења јер су стручни термини који су део банализованог вокабулара често интернационализми, термини са глобалном употребом; в) увођењем

дијалекатске лексике – колоквијализама. Како се у раду закључује, ова појава је условљена медијумом, али и сложеном комуникативном функцијом новинских текстова и темама коју обрађују.

5. Razvoj rečničke strukture u arapskoj leksikografiji od pojave islama do kraja 18. veka / Dragana Đorđević // Oriјentalističko znamenje: sećanje na Mariju Đukanović (1923–1983) / Anđelka Mitrović (prir.). - Beograd: Filološki fakultet, 2016. – str. 243–260. **M45**

У фокусу рада „Развој речничке структуре у арапској лексикографији од појаве ислама до краја 18. века” јесу анализа развоја макроструктуре специјализованих и општејезичних класичних арапских речника до краја XVIII века и изазови њихове адекватне класификације с обзиром на разуђене начине организације речничке грађе који су тим речницима примењивани и запажене макроструктурне специфичности тих остварења, као и на истовремено постојање више различитих устројстава речника, како специјализованих, тако и општејезичних. После прегледа почетака развоја лексикографије код Арапа и предуслова који су на то остварили непосредан утицај, што су у првом реду појава ислама, ширење арапског језика и стандардизација арапског писма, у раду се нуди критички преглед вишеструких могућности класификације ове обимне лексикографске грађе, како у односу на постулате модерне лексикографске теорије и различите арабистичке приступе тој теми, тако и у односу на специфичности макроструктуре самих класичних речника, због чега овај рад нуди добар увид у неретко противречне ставове исказане у релевантној теоријској литератури.

6. Adaptacija pozajmljenica u standardnom arapskom jeziku / Dragana Đorđević // Anali Filološkog fakulteta. – Sveska I, knjiga XXVIII, 2016. – Str. 207–225. **M51**

С обзиром на то да директно позајмљивање представља врло значајан и увек активан извор нових термина, рад „Адаптација позајмљеница у стандардном арапском језику”, који се, како се у њему напомиње, делимично заснива на докторској дисертацији др Драгане Ђорђевић, бави се проблемом адаптације позајмљеница у спортској терминологији која се може узети као пример и за остале научне и стручне терминологије у модерном стандардном арапском језику. На примерима позајмљеница у арапској спортској терминологији ексцерпираним из опсежног и репрезентативног корпуса, у раду се конкретно анализира адаптирање гласова који немају свој еквивалент у арапском гласовном систему, адаптирање дугих и кратких вокала, адаптирање према фонотактичким закономерностима арапског слога и адаптирање према арапским облицима речи. Анализом се даје критички осврт на пасивни однос арапских језичких институција према практичном регулисању принципа међујезичког позајмљивања, односно стварању правописне норме која би усмерила и стандардизовала неизбежну појаву међујезичког позајмљивања, што потпомаже стварању мноштва додатних дублетних облика који оптерећују терминосистем.

7. Razvoj rečničke mikrostrukture u srednjovekovnoj arapskoj leksikografiji / Dragana Đorđević // Jezik, književnost, Vreme / Mišić Ilić, B. i V. Lopičić (ur.). – Niš, Filozofski fakultet, 2017. – Str. 459–469. **M14**

У фокусу рада „Развој речничке микроструктуре у средњовековној арапској лексикографији” јесу преглед и анализа основних одлика микроструктуре неких од најважнијих арапских класичних речника у периоду од VIII до XV века, попут *Kitāb al-'ayn* – „Књига о слову ајн” Халила ибн Ахмеда (al-Ḥalīl ibn 'Aḥmad, умро 791), *Muğmal al-luġa* – „Сажето о језику” и *Maqāyīs al-luġa* – „Нивои у језику” Ибн Фариса (Ibn Fāris, умро 1004), *al-Ṣiḥāḥ* Џаухарија (al-Ġawḥarī, умро између 1003. и 1010), *Lisān al-'Arab* – „Арапски језик“ Ибн

Мензура (Ibn Manẓūr, 1232–1311), *al-Qāmūs al-muḥīt* – „Океан који окружује” или „Огромни океан” Фирузабадија (al-Fīrūzābādī, 1326–1414) и *'Asās al-balāġa* – „Основи реторике” Замахшарија (al-Zamahṣarī, 1075–1144). У упоредној анализи елемената структуре речничког чланка попут лематизације, навођења граматичких и семантичких обележја одреднице/леме и квалификатора, указано је и на начин на који се тај сегмент разгранате лексикографске активности код Арапа у средњем веку развијао, чиме је попуњена својеврсна празнина у овој врсти истраживања с обзиром на то да се у фокусу истраживача класичне арапске лексикографије већински налази макроструктура речника. Хронолошким прегледом примера речничких одредница, дефиниција, експликација, квалификатора и других елемената овај рад јасније указује на то да су класични арапски лексикографи с временом све више пажње посвећивали и микроструктури која је исказала неоспоран развој на теоријском, а још више на употребном плану, што значи да су више размишљали о потенцијалним корисницима тих речника.

8. Prostor i prostorna metafora u arapskoj sportskoj terminologiji / Dragana Đorđević // Jezik, književnost, Prostor / Mišić Ilić, B. i V. Lopičić (ur.). – Niš, Filozofski fakultet, 2017. – Str. 561–574. **M14**

Рад „Простор и просторна метафора у арапској спортској терминологији” испитује арапске спортске термине настале аналошким екстензијом постојећих коренских основа, превођењем страних речи и семантичком екстензијом постојећих лексема или термина, а који означавају места вршења радње и други простор, кретање (хоризонтално, вертикално, кружно), позиције и положаје играча, делове терена, као и нека непросторна значења изражена средствима са примарно просторним значењем. Анализирани термини ексцерпирани су из различитих писаних научно-стручних и публицистичких текстова на модерном стандардном арапском (МСА), као и из различитих речника спортске терминологије МСА. Методолошки приступ примењен у овом раду оправдава чињеница да је концептуализација савремених игара и спортова већински извршена на Западу, нарочито на енглеском говорном подручју, што је анализом и потврђено навођењем и изворних страних термина, како би се још подвукли додатни комплексни и најчешће испреплетани процеси који су имали улогу у аналошкој екстензији постојећих коренских основа, превођењу страних речи и семантичкој екстензији постојећих лексема или термина, уз навођење синонима насталих међујезичким позајмљивањем, где је то било применљиво, чиме се стиче објективнија слика о терминосистему савремених игара и спортова у МСА.

9. Arabic Literature in Mediated Translation: The Example of Serbia / Dragana Đorđević // Proceedings of the 2nd International Conference on the History of Arabic Literature, Kyiv, May 19–20, 2016 / Khomitska, O. and B. Horvat (eds.). – Kyiv, Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2018. – pp. 53–65. **M33**

Рад „Арапска књижевност у посредном преводу пример Србије” фокусира се на два значајна сегмента знатне распрострањености посредног превођења арапске књижевности код нас. С једне стране, кроз хронолошки преглед ствара се неопходан контекст за боље разумевање и објективније сагледавање појаве, улоге, значаја и распрострањености посредног превођења дела арапске књижевности, при чему се таква врста превођења не одбацује нити се њен значај умањује с обзиром на то да су такви преводи у дугом периоду непостојања преводилаца и организованог тј. институционалног проучавања арапског језика и књижевности одиграли кључну улогу у стварању почетног интересовања и утрли пут за стварање даљих арапско-српских књижевних и културних веза. С друге стране, у раду се чини

и нужан критички осврт на савремену појаву и присуство таквих превода, када има преводаца и организоване универзитетске наставе. Ту се запажа значајан утицај „тржишног” елемента, на пример код превођења египатског нобеловца Н. Махфуза и других арапских награђиваних аутора, као и литерарних наслова који су превођени на Западу, особито оних рекламираних као „провокативни” и „контроверзни”. На основу анализе, у закључку рада се подвлачи проблематика таквих превода, јер с једне стране њихови преводиоци немају адекватне бикултурне а ни литерарне компетенције да такав текст прикладно пренесу и представе кроз превод и паратекстуалне садржаје (фусноте, индексе, предговоре, поговоре), а с друге се поставља оправдано питање какав се хоризонт очекивања гради таквим преводима, дугорочно посматрано.

10. „Кућа мудрости” и арапске преводачке активности у средњем веку / Драгана М. Ђорђевић // MELISSA - Museums, Ethics, Library and Information Science, Studies, Archives, Vol. 17/1 (2018). – стр. 193–205. **M63**

Рад „Кућа мудрости и арапске преводачке активности у средњем веку” разматра изворе и литературу у временском распону од IX до XXI века посвећену историји арапске средњовековне институције под називом „Кућа мудрости” (ар. Bayt al-ḥikma) која се неретко повезује са арапско-грчким преводачким покретом у тој епохи. Критичком анализом приступа тој теми у проучаваним текстовима који чине најзначајнију примарну и секундарну литературу, овај рад полемиче о очигледним недоследностима у подацима и из њих проистеклим контроверзама у вези са оснивачем ове државне институције абасидског халифата, са годином њеног оснивања, као и у вези са самом њеном наменом, што је и истраживачки најрелевантније, пошто се њено постојање не може оспорити. Стога данас налазимо два опречна става у литератури и изворима. Већина секундарне историографске литературе заиста описује „Кућу мудрости” као грандиозну преводачку институцију са извесним модерним организационим елементима, при чему се посебно истиче координација рада шездесет пет преводаца за грчки, сирски, персијски, арамејски и санскрит. Новије студије, пак, истичу да за већину тих тврдњи нема поузданих доказа: нити што се тиче оснивача, нити да су се ту обављали преводи са било ког другог језика, осим са персијског. Према тим изворима, „Кућа мудрости” највероватније јесте била библиотека, део абасидске администрације са примарном функцијом институционализације превођења са персијског и очувања тако стечених резултата. Анализом се у овом раду пак утемељено уочава да чак и најсавременија литература која се бави овом епохом задржава макар део недоследности које већински проистичу из чињенице да своје налазе базирају на мишљењима средњовековних арапских хроничара који нису били савременици наведеног покрета и те институције, већ су о свему писали узимајући у обзир такозвану историјску последицу, чије су изузетне размере и позитивне последице по развој научне и културне мисли и те како утицале на формирање њиховог мишљења.

11. Arapsko-srpski glosar osnovnih sportskih termina / Dragana Đorđević // U: Prevodilac (Beograd). – God. 37, br. 3–4 (2018). – Str. 140–154. **M53**

Рад „Арапско-српски глосар основних спортских термина” јесте прегледни научни рад који се делимично заснива на докторској дисертацији др Драгане Ђорђевић, где се уз глосар базичних термина савремених игара и спортске терминологије који обухвата називе савремених игара и спортова, називе позиција играча, називе за реквизите, просторе на којима се ти спортови играју и томе слично, нуди језгровит, али информативан увид у стање на плану арапских речника спортске терминологије, а читалац се упућује на главне расположиве

речнике.

12. Ključni pojmovi arapske srednjovekovne misli o prevođenju / Dragana Đorđević // U: *Orientalistika: juče–danās–sutra, zbornik radova* (A. Mitrović, prir.). – Beograd: Filološki fakultet, 2019. – Str. 369–384. **M33**

У фокусу рада под насловом „Кључни појмови арапске средњовековне мисли о превођењу” јесу главни транслатолошки појмови који су описани у списима тројице арапских средњовековних мислилаца који су се бавили том темом, два „теоретичара” Цахиза (776–868) и Мајмонида (1135–1204), као и најчувенијег практичара, Хунеина ибн Исхака (809–873). Модерном терминологијом исказано, у овом раду се разматрају: преводна еквиваленција, преводивост, негативни трансфер, преводилачке компетенције, дословно и слободно превођење, а у оквиру тих тема, пружа се осврт и на приступе културној транспозицији и ретранслацији. Упоредним описом и анализом виђења наведених појмова код три аутора који су имали веома различита непосредна искуства са превођењем, као и различите перспективе, с једне стране се јасно указује да су били свесни значаја и сложености те вештине, као и утицаја бројних језичких и ванјезичких фактора на њу, као и да су успели да напишу већину оних фактора који се данас истичу као предуслов за успешно обављање преводилачких задатака, иако то није било праћено разрађеним инструментаријумом транслатолошке терминологије. Осим тога, у раду се указује на то да је дихотомија дословно/слободно превођење, као централно транслатолошко питање у арапском средњем веку, уједно и најсложеније, јер су на одабир једне методе у односу на другу утицали и бројни ванјезички фактори који из данашње теоријске перспективе нису очекивани (нпр. идеолошке и научне оријентације теоријских дискусија у чију сврху су преводи рађени), те да та дихотомија представља једно грубо теоријско уопштавање у литератури која се бави тим периодом.

13. Leksičke greške u prevodima studenata arapskog kao stranog jezika / Dragana Đorđević // *Prevođenje kao veština i kao umetnost: Zbornik u čast Branimiru Živojinoviću povodom devedesetogodišnjice rođenja* / Jelena Kostić Tomović et al. (prir.). – Beograd: FOCUS – Forum za interkulturnu komunikaciju, 2020. – Str. 207–218. **M45**

У раду „Лексичке грешке у преводима студената арапског као страног језика”, који представља прво истраживање те врсте код нас везано за арапски језик, пописане су, класификоване, описане и квалитативно анализирани најчешће лексичке грешке у радовима студената арапског језика као страног. Истраживањем је обухваћено укупно сто студентских превода шест текстова из школских година 2014/2015, 2015/2016. и 2016/2017, који се раде у оквиру универзитетског курса Вештина превођења – арабистика, који се похађа на трећој години студија арапског, траје један семестар (петнаест недеља), са два часа недељно. Превођени текстови припадају научно-популарном регистру и тематски су оријентисани на арапску културну баштину, савремену и класичну. Анализирани преводи се у раду одређују као размеђа школског (глотодидактичког) и професионалног (стручно-дидактичког) превођења. Полазећи од успостављања разлике између бинарних и небинарних грешака, у раду се анализирају: погрешно препознавање имена и назива, непрепознавање контекстуалног облика и употребе речи и погрешан одабир значења у датом контексту. Анализа, чији су резултати корисни за унапређивање наставе превођења са арапског на српски, показује да су код студената арапског језика као страног на универзитетском нивоу бинарне лексичке грешке (погрешно препознавање имена и назива и непрепознавање контекстуалног облика и употребе речи) изазване најпре недостатком одређених језичких компетенција у изворном језику, најчешће неадекватном анализом конструкција и њихових делова, мањком граматичке,

а најпре морфолошке и морфосинтаксичке компетенције, као и некоришћењем ужег и ширег контекста за исправно разумевање, уз недовољно развијену вештину читања, јер студенти заправо не комбинују стратегије узлазног и силазног читања и обраде текста. Корпус је забележио и нешто мањи број бинарних лексичких грешака изазваних недостатком преводилачке компетенције, мониторинга, али и неадекватном употребом циљног језика. Забележене небинарне грешке се јављају као погрешан одабир значења у датом контексту због неадекватног разумевања макро- и микроконтекста, неадекватне анализе регистра и неослањања на примере лексичке употребе. На плану ванјезичких компетенција које су имале улогу у одређеним грешкама у преводу на лексичком нивоу истичу се недостатак културне компетенције и опште информисаности, али и недовољно познавање употребе препоручених речника или недовољна свест о потреби да се речници користе.

14. „Жена у кратким причама Селве Бакр: Пример збирке *Тумач жеља*.“ / Ђорђевић, Драгана. – У: *Кратке књижевне форме*, ур. Александра Вранеш. Андрићград: Андрићев институт, 2021. стр. 81–96. ИСБН 978-99976-21-83-2 **М63**

Кроз дескриптивно-аналитички приступ, рад „Жена у кратким причама Селве Бакр: Пример збирке *Тумач жеља*” бави се женским ликовима ове египатске ауторке у поменутој збирци приповедака и то анализом уметничке деконструкције маргинализованости жена (приповетке *Мале непролазне вести* и *Свако спава како му је удобније*), лудилом које им се приписује (приповетке *Гусенице у пољу ружа* и *Тај лепи глас што долази из ње*) и њиховом обезглашеношћу (приповетка *Тај лепи глас што долази из ње*). Они се у раду препознају као три типична мотива ове друштвено ангажоване египатске ауторке која се често бави маргиналованим слојевима друштва уопште, а посебно маргиналованошћу жена из непривилегованих слојева, наглашавајући њихову потпуну усамљеност и препуштеност себи. Анализом уметничких поступака у поменутих приповеткама, у раду се указује на суптилне наративне технике фрагментације и фантазије које Селва Бакр користи, при чему се наглашава и то да елементи експерименталне прозе заузимају значајно место у њеном стваралаштву, што се истиче као тема која заслужује даљу истраживачку пажњу.

15. Мотив метајезика у роману *Привиђења из сенке* Мансуре Изудин / Ђорђевић, Д. – У: Књижевна историја. ISSN 0350-6428. - Год. 53, бр. 174 (2021), стр. 113–127. **М23**

У фокусу рада „Мотив метајезика у роману *Привиђења из сенке* Мансуре Изудин” јесу начини на који ова египатска ауторка преиспитује језик и његове бројне улоге, манифестације и начини на које се језик може перципирати, што, како се истиче, представља један од заступљенијих мотива у метафикцијском и експерименталном роману *Привиђења из сенке* (ар. 'Aḥyilat al-zill) египатске књижевнице млађе генерације Мансуре Изудин (1976), који поседује све одлике савременог арапског експерименталног прозног стваралаштва, где метајезичка размишљања представљају једну од најзначајнијих карактеристика. Овај рад бави се мотивом језика у две његове најупечатљивије реализације у роману. То су језик као метајезик књижевности, где ауторка промишља сâм чин писања и стваралаштва и књижевноуметничке језичке употребе, као и метајезик као лично језичко искуство, као материјал од кога је саздано сећање, где се Изудин највише бави односом језика и идентитета. Ослањајући се на општа теоријска промишљања о метафикцији и метајезику, као и на најрелевантнија књижевна арабистичка проучавања метафикцијског модернистичког и постмодернистичког стваралаштва у арапској књижевности, релевантним примерима се поткрепљују врло специфични и оригинални ауторкини уметнички поступци претварања метајезика у један од централних мотива тог метафикцијског романа. Анализом одабраних примера у раду се

показало да је Мансура Изудин обе манифестације мотива метајезика посматрала како из епистемолошке, тако и онтолошке перспективе јер се бавила снагом, потенцијалом, смислом и дoметима језика у књижевности и личном језичком искуству.

16. Most Common Errors in Arabic to Serbian Translations by Serbian AFL Learners / In: Studia Philologica Universitatis Velikotarnovensis, Vol. 37/2 2020 Veliko Tarnovo ISSN: 2534-9236 (Online), ISSN: 2534-918X (Print). Pp. 105–116. <https://journals.uni-vt.bg/studiaphilologica/bul/vol37/iss2/art8> **M33**

У фокусу рада „Најчешће грешке у преводима са арапског на српски код студената арапског као страног језика” јесте квалитативна анализа грешака на лексичком, синтагматском, реченичном и прагматичко-стилском нивоу на материјалу од укупно стотину студентских превода шест текстова. Обиље примера из анализираних материјала указује на то да је већина грешака у преводу како на лексичком, тако и на нивоу синтагме настао због недостатка језичких компетенција. На првом месту оне се очитују као доминантна линеарна обрада текста, неадекватно комбиновање стратегије узлазног и силазног читања и обраде текста, као и непоседовање компетенције учења јер се студенти не ослањају на примере лексичке употребе. То резултује слабијом способношћу анализе контекстуалне језичке употребе, како формално тако и значењски. Уочене су и слабости у ванјезичким и преводилачким компетенцијама које такође доприносе грешкама у преводу, што сугерише да је студентима потребно више преводилачке праксе када се баве језичком анализом на свим нивоима, као и у погледу коришћења основних алата за превођење као што су разни речници и енциклопедије. Таква пракса би побољшала њихове свеукупне компетенције, као што би подстакла и њихово самопоуздање и аутономију.

17. Uvod u klasičnu arapsku leksikografiju (VIII–XVIII vek) / Dragana M. Đorđević. – Beograd: Filološki fakultet, 2024. ISBN - 978-86-6153-736-3 COBISS.SR-ID – 137963273 **M42**

Монографија „Увод у класичну арапску лексикографију (VIII–XVIII век)” има шест поглавља, поред Предговора, Напомена о транскрипцији и Литературе и Извора. У прва два поглавља монографије представљене су околности у којима се арапска лексикографија развила као и њен однос са другим дисциплинама, посебно граматиком и теологијом. Разматрано је и питање одређивања типологије класичних арапских речника у односу на опште и арабистичке приступе класификацији речника као лексикографских производа, уз истовремено указивање на изазове периодизације укупних арапских лексикографских активности класичне епохе.

Централни делови монографије посвећени су разматрању једнојезичних предметно-тематских и општејезичних речника кроз анализу најважнијих и најрепрезентативнијих класичних арапских лексикографских остварења у њиховим критичким издањима, лексичке грађе коју су обухватили, њихове намене, макро- и микроструктуре, њиховог статуса у односу на друге речнике исте типологије, уз нужан осврт на начине на који су анализирани у релевантној литератури. Они су конкретно представљени поглављима: *Предметно-тематски речници*, *Општејезични речници* и *Двојезични и вишејезични речници арапског језика класичне епохе*.

У поглављу посвећеном предметно-тематским (*tubawwab*, ономасиолошким или речницима са лексичко-семантичким типом класификације), анализирано је укупно шест најрепрезентативнијих предметно-тематских речника класичне епохе и то Ибн Кутејбин „Тумачење необичних речи у Курану” као један од најстаријих специјализованих речника

куранске лексике у поређењу са Сидистанијевим речником „Шетња срца по необичним речима у Курану” који се бави истим типом лексике, затим Ансаријев речник „Ретке речи у језику”, Цаваликијев речник позајмљеница „Арабизоване стране речи у алфаветском поретку”, Замахшаријев речник пословица „Истраживање арапских пословица” и Ибн Сидин монументални вишетематски речник под насловом „Специјализован”. Оваквим одабиром лексикографски и тематски репрезентативних ономасиолошких речника, за које је утврђено да су утрли пут појави општејезичних/семасиолошких речника, с једне стране предочен је део тематског богатства овог типа лексикографских остварења, а с друге, њиховом упоредном анализом на плану макро- и микроструктуре, представљени су различити приступи презентовању грађе и изазови са којима су се лексикографи на том плану суочавали.

Поглавље о општејезичним (*tiğannas*) речницима подељено је на потпоглавља у којима су речници груписани у складу са макроструктуром која је у њима примењена. Потпоглавље о пермутативним речницима бави се фонетско-пермутативним и алфаветско-пермутативним речницима и у њима се анализира укупно једанаест најрепрезентативнијих лексикографских остварења. У потпоглављу о фонетско-пермутативним речницима, представљени су Халилов „Књига о слову ајн”, као први општејезични речник арапског језика уопште и Ибн Сидин „Стручан и велики океан” као најкаснији значајан општејезични речник у којем се примењивала Халилова методологија, који је увео ређање речничких одредница према месту настанка почетне фонеме одреднице у говорном апарату, односно на основу фонетског алфавета почев од гутурала па све до билабијалних гласова, при чему се наводе постојеће пермутације коренских сугласника, изведенице из таквих коренских облика и њихова значења, што значи да су заједно били груписани они коренски облици који деле исте коренске консонанте односно радикале (R) у различитом редоследу. Овом потпоглављу следи оно посвећено алфаветско-пермутативним речницима, што је устројство које је идејно потекло из Халиловог, са покушајем да се поједностави претраживање речника јер се примењује општеприхваћени алфаветски поредак, при чему се заједно групишу коренски облици који деле исте консонанте без обзира на њихов редослед у конкретној коренској основи. Као пример таквог лексикографског остварења, узима се Ибн Дуреидов „Језичко мноштво” који се анализира из перспективе доследности примене установљеног принципа, а уз упоредну анализу у односу на Халилову методологију. При томе се уочава да се Ибн Дуреидова идеја, иако оправдана, у пракси одмах показала као непрактична због потребе увођења непостојећих коренских основа да би претраживање било могуће, чиме је овај лексикограф ненамерно доказао да је пермутативни принцип доследно могуће применити само на фонетски алфавет. У потпоглављу о алфаветским речницима анализирани су Шејбанијев „Књига о слову цим”, Ибн Фарисови „Сажето о језику” и „Мере језика” и Замахшаријев знаменити речник „Основи реторике”, при чему се управо одабиром тих речника и њиховом упоредном анализом, уз нужно повезивање са другим устројствима општејезичних речника, нуди целовита слика о варијацијама алфаветског устројства, али и о постепеном унапређивању микроструктуре речника. Последње потпоглавље у вези са општејезичним речницима посвећено је речницима са римованим устројством који су били најпопуларнији и најдуже се задржали у употреби у класичној епохи, читавих осам векова. Поред критичког разматрања позадине настанка овог устројства, где се коренске основе ређају према алфаветском редоследу, а на основу последњег коренског сугласника, тј. према последњем, па првом па средњем консонанту, чиме се успоставио принцип римовања у ширем смислу, упоредном анализом монументалних „Сихаха” односно „Круне језика и правилности арапског” Цаухарија, „Језика Арапа” Ибн Мензура, „Огромног океана” Фирузабадија и „Невестине круне од драгуља Qātūs-a” Забидија, како међусобно, тако у односу на претходно

анализирана лексикографска остварења, употпуњава се слика домета класичне арапске лексикографије на плану израде општејезичних речника арапског језика, како у погледу макроструктуре, тако и у погледу микроструктуре, која је најевидентнији прогрес остварила у Фирузабадијевом речнику, за који се истиче да је био најраспрострањенији.

Поглавље о двојезичним и вишејезичним речницима арапског језика класичне епохе, драгоцен је допринос проучавању класичне арапске лексикографије и домета утицаја арапске лексикографске методологије на лексикографску праксу других народа, посебно с обзиром на то што се монографија кандидаткиње Драгане Ђорђевић овом темом бави далеко опсежније него све раније студије посвећене класичној арапској лексикографији. Обухвативши потпоглавља о сирско-арапским, хебрејско-арапским, коптско-арапским, берберско-арапским, етиопско-арапским, персијско-арапским и турско-арапским речницима, у монографији је утврђено да су двојезични речници арапског језика настајали из неколико подједнако важних, а често и испреплетених разлога као што су: израда речника за потребе превођења; очување језичког и културног блага неарапских народа који су се нашли под арапском влашћу; израда речника за потребе верског и/или професионалног образовања, где су речници били уједно и уџбеници за учење једног од два или више језика које је речник обухватао, арапског или страног; лингвистичко проучавање страних језика. Такође, представљањем и речника насталих на нашим просторима за време османске владавине, који су били под непосредним утицајем арапске лексикографске методологије, непосредно се потврђује да је арапска лексикографска пракса утицала и на просторе који никад нису били под непосредном арапском влашћу.

„Увод у класичну арапску лексикографију (VIII–XVIII век)” даје систематски класификован преглед и анализу одредница у поглављима посвећеним пермутативним речницима, фонетско-пермутативним речницима, алфabetско-пермутативним речницима, алфabetским речницима и римованим речницима. Даље, кроз анализу се указује на утицај који је арапска лексикографија имала на учење арапског у областима морфологије, синтаксе и семантике, затим на повезаност граматичких и лексикографских проучавања и нераскидиву везу између теолошких и филолошких дисциплина, као и на допринос који су дали арапски лексикографи у грађењу терминологије и терминосистема.

У односу на претходне интегралне студије о овој теми, монографија „Увод у класичну арапску лексикографију (VIII–XVIII век)” обухвата мањи број једнојезичних речника, али је понуђена детаљнија појединачна и упоредна анализа њихове макро- и микроструктуре. Иако класична арапска лексикографија представља једну од најважнијих лингвистичких дисциплина код Арапа, на нашем говорном подручју до сада није било студија које су се интегрално бавиле овом темом те је ово прва монографија код нас која се фокусира на развој и промену структуре речничког чланка, као и на анализу речничке грађе из разматраних арапских речника и са навођењем изабраних релевантних примера. Уз анализу микро- и макроструктуре речника детаљно се анализира дијахронијски развој структуре речничког чланка, његови најважнији елементи, типичне грешке у речничкој обради, као и њихова конкретна примена. Иако анализа често подразумева савремене лексикографске поступке у анализи речника, ауторка износи оправдану оgradu да њих треба примењивати с опрезом. Овом монографијом је уједно скренута пажња на арапске речнике као ризницу лексичког блага, разноврсних културолошких података о историји арапског народа, а њен циљ је и упознавање студената арабистике, арабиста, оријенталиста и лингвиста уопште с развојем лексикографских идеја и концепција у арапској лингвистици од VIII до XVIII века.

Научни и стручни доприноси др Драгане Ђорђевић који не подлежу категоризацији

Научни и стручни доприноси др Драгане Ђорђевић који не подлежу категоризацији могу се сврстати у две категорије. Прво су прикази одабраних научних монографија којима кандидаткиња показује да перманентно прати најновију арабистичку литературу. То су:

1. Karin C. Ryding: *Teaching and Learning Arabic as a Foreign Language: A Guide for Teachers*. Washington, DC: Georgetown University Press / Dragana Đorđević. – Prikaz // *Komunikacija i kultura online*. – Godina VI, broj 6, 2015. – Str. 351–355. <http://www.komunikacijaikultura.org/index.php/kk/article/view/286/227>
2. Mustafa Mughazy: *The Georgetown Guide to Arabic-English Translation*. Washington, DC: Georgetown University Press / Dragana Đorđević. – Prikaz // *Komunikacija i kultura online*. – Godina VII, broj 7, 2016. – Str. 198–202. <http://www.komunikacijaikultura.org/index.php/kk/article/view/28>
3. Baalbaki, R. *The Arabic Lexicographical Tradition: From the 2nd/8th to the 12th/18th Century*. Leiden: Brill, 2014 / Dragana Đorđević. – Prikaz // *U: Prevodilac (Beograd)*. – God. 36, br. 3–4 (2017). – Str. 73–76.
4. *Vredan doprinos proučavanju savremene arapske proze* / Dragana Đorđević. – Prikaz // *Komunikacija i kultura online*. – Godina XIX, broj 9, 2018. – Str. 298–302. <http://www.komunikacijaikultura.org/index.php/kk/article/view/384/280>

Друго су кандидаткињини поговори сопственим књижевним преводима, као и један предговор преводу чију је стручну редакцију извршила, што свеукупно доприноси бољој рецепцији арапске књижевности на нашим просторима. То су:

1. *Taj neshvaćeni Andaluzanin* / Dragana Đorđević. - str. 431-434 / *U: Taj Andaluzanin / Bensalim Himiš ; sa arapskog prevela Dragana Đorđević*. - Beograd : Geopoetika izdavaštvo, 2018.
2. *Čudesni svetovi iz senke /.* - str. 179–180 / *U: Priviđenja iz senke / Mansura Izudin ; s arapskog prevela Dragana Đorđević*. - Beograd : Geopoetika izdavaštvo, 2019.
3. *Volim da ti pišem kako jeste (predgovor)* / Dragana Đorđević. – str. 9–12 / *U: Ukradena košulja / Gasan Kanafani ; sa arapskog preveo Afan Latić*. – Podgorica: Obodsko slovo, 2021.

Оцена педагошког рада добијена у студентским анкетама:

У протеклом изборном периоду, др Драгана Ђорђевић изводила је наставу на ОАС на следећим предметима: Морфологија арапског језика 1 и 2, Морфосинтакса арапског језика 1 и 2, Савремени арапски језик Г–5, Г–6, Г–7 и Г–8, Теорија превођења – арабистика, Вештина превођења – арабистика, Језик арапских медија, Арапски дијалекти 1–4 (египатски дијалекат 1–4), Арапски језик – граматичка терминологија, а истовремено је и руководила извођењем наставе из Савременог арапског П 1–4. На ОАС је у текућој школској години ангажована на предметима: Теорија превођења – арабистика, Вештина превођења – арабистика, Језик арапских медија, Арапски дијалекти 1–4 (египатски дијалекат 1–4). На МАС је изводила и изводи наставу из предмета Арапска лексикографија, а на ДАС из предмета Лингвистичка арабистика 1–4 (стара акредитација), те Контрастивна анализа арапског и српског језика и Транслатолошка арабистика (нова акредитација). Увидом у приложене оцене педагошког рада на наведеним предметима у текућем изборном периоду, комисија констатује да се оцене кандидаткињиног педагошког рада крећу у распону од 4,33 до 5,00.

Рецензентска и уредничка активност

Од 2016. до 2023. др Драгана Ђорђевић обављала је дужност главног и одговорног уредника електронског часописа *Komunikacija i kultura online* (<http://www.komunikacijaikultura.org/index.html>) индексираном на Erih+ и Scopus (SJR), а од 2024. године је заменик главног и одговорног уредника истог часописа. Члан је рецензентског одбора часописа *International Journal of Arabic Linguistics (IJAL – <https://revues.imist.ma/index.php/IJAL>)*. У протеклом изборном периоду обављала је рецензентске активности за часописе: *Komunikacija i kultura online*, *International Journal of Arabic Linguistics*, *Речи (Алфа БК)*, *Arabic and World Literature: Comparative and Multidisciplinary Perspectives*, *Folia Linguistica et Litteraria (Црна Гора)*, за конференцију *Савремена филолошка истраживања*, *Конгрес студената филолошких и филозофских факултета Србије* и друге. Један је од приређивача зборника *Prevođenje kao veština i kao umetnost* (Београд: FOCUS – Forum za interkulturnu komunikaciju, 2020). Од 2016. године учествује на пројекту сертификације модерног стандардног арапског језика (ILA – <http://www.certificazionearabo.com/>) у складу са стандардима Заједничког европског оквира за живе језике (CEFR).

Менторство при изради мастер радова и чланства у комисијама

На МАС, др Драгана Ђорђевић била је ментор укупно 16 завршних радова, као и члан 5 комисија за одбрану завршних радова на Филолошком факултету у Београду и Факултету политичких наука у Београду.

Менторства и чланства у комисијама у оквиру докторских студија

На ДАС руководи израдом докторске дисертације мср Светлане Перовић (рођ. Стругаревић), а била је члан комисије за одбрану докторске дисертације Горана Милосављевића *Исламизација, оријентализација и акултурација Југоисточне Србије у путописима XVI–XIX века*, као што је и ментор докторских студија мср Алексе Жакуле.

Учешће на научним скуповима и предавања по позиву

Учествовала је на више међународних конгреса у земљи и иностранству, укључујући и арапски свет (видети библиографију и објављене радове са домаћих и страних конференција).

По позиву Катедре за општу лингвистику Филолошког факултета у Београду, др Драгана Ђорђевић је 27. марта 2024 године одржала академско предавање под насловом *Достигнућа класичне арапске лексикографије (VIII–XVIII век)* у склопу циклуса „Пролеће примењене лингвистике” који су организовали Катедра за општу лингвистику Филолошког факултета у Београду и Друштво за примењену лингвистику Србије (потврда приложена у материјалу).

Чланство у комисијама за избор наставника и сарадника

У својству председника или члана, од првог избора у звање доцента, др Драгана Ђорђевић учествовала је у осам комисија за припремање реферата за сва звања закључно са

званем доцента на Филолошком факултету у Београду и на Исламском педагошком факултету у Зеници.

Стручни допринос

Др Драгана Ђорђевић увела и осмислила курикулуме нових предмета на ОАС, МАС и ДАС: Превођење арапског књижевног текста (ОАС), Арапска лексикографија (МАС), Контрастивна анализа арапског и српског језика и Транслатолошка арабистика (ДАС).

Кандидаткиња је и етаблирани књижевни преводилац са арапског и члан је Удружења књижевних преводилаца Србије. У претходном изборном периоду превела је са арапског четири романа: *Теретана*, Меј Халид (Агора, 2018), *Тај Андалужанин* Бенсалим Химиш (Геопоетика, 2018), што је први превод мароканске књижевности арапског језичког израза преведен са арапског, *Приче Јусуфа Тадроса* Адила Исмата (Агора, 2019) и *Привиђења из сенке* Мансуре Изудин (Геопоетика, 2019).

Од 2022. године др Драгана Ђорђевић координише извођењем Обуке из културне медијације на Филолошком факултету у Београду у сарадњи са УНХЦР и ЦКПР и уредник је Приручника из културне медијације из 2023. године који је намењен превасходно студентима Филолошког факултета у Београду.

ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Размотривши приложену документацију, Комисија једногласно закључује да др Драгана Ђорђевић испуњава све научне, стручно-професионалне и педагошке услове предвиђене постојећим правним актима за избор у звање и на радно место ванредног професора за ужу научну област Арабистика, предмет Арапски језик и књижевност.

Имајући у виду резултате које је др Драгана Ђорђевић постигла, залагање и занимање за научноистраживачки и стручни рад испољено у претходним годинама, али и њено вишегодишње искуство у настави арапског језика, Комисија са изузетним задовољством предлаже Изборном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да прихвати овај извештај и предложи Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду да **др Драгану Ђорђевић изабере у звање ванредног професора за ужу научну област Арабистика, предмет Арапски језик и књижевност.**

У Београду, године

КОМИСИЈА:

др Ема Петровић, редовни професор
председник Комисије
Филолошки факултет Универзитета у Београду

др Мирјана Маринковић, редовни професор
члан Комисије
Филолошки факултет Универзитета у Београду

др Марија Ђинђић, виши научни сарадник
члан Комисије
Институт за српски језик САНУ